

Назар М.М., старший науковий співробітник

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

ДИСТАНЦІЙНІ НАВЧАЛЬНІ КУРСИ ТА РОЗВИТОК СУБ'ЄКТНОСТІ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В результаті постійного розвитку інформаційного суспільства спостерігається збільшення концептуального, психологічного, політико-економічного значення інформації, процесів її трансляції, зберігання та трансформації, що стають визначальними для суспільних змін. Така тенденція формує певні моделі мислення та діяльності, що забезпечують своїм носіям соціальну продуктивність і адаптивність, поступово стаючи суспільно бажаними та референтними. Фундаментальною за значенням в інформаційному суспільстві стає цінність інформації та, більш конкретно, знань, в яких систематизуються процеси пізнання суб'єктами дійсності. В результаті виробництво, пошук та передача знань стають провідною за значенням діяльністю [2;3].

В свою чергу, це створює постійний суспільний запит на перманентне, суб'єктне навчання, що здійснюється у різноманітних сферах діяльності протягом усього життя людини. Саме завдяки постійному навчанню та перенавчанню індивідуум досягає як продуктивності, так і адаптивності в інформаційному суспільстві, розкриваючи себе як вільний і творчий суб'єкт діяльності. Суспільна постіндустріальна дійсність, перш за все через науково-технічний прогрес, є дуже динамічною. Ті індивідууми, які відмовляються від можливостей гнучко змінювати та збагачувати власні когнітивно-орієнтувальні моделі дійсності (ментальні карти) під час навчання, а через це і свою діяльність, обмежують свій доступ до суспільних ресурсів, ризикують отримати психологічну дезадаптацію та нисхідний рух соціальним ліфтом,

позбавитися суб'єктної активності, перетворитися більшою мірою з суб'єктів діяльності в її об'єкти [2;3;6].

Меритократичний підхід до розподілу благ в інформаційному суспільстві, коли влада належить найбільш здібним представникам, вимагає постійно вчитися, розвивати інтелектуальні потенціали, забезпечувати ампліфікацію ментальних карт, вдосконалювати діяльність. Отже, перманентне навчання протягом життя, як індивідуальне, так і групове, стає однією з найбільш затребуваних і актуальних діяльностей. Для підвищення ефективності, зручності та масовості навчання, для кращого розкриття індивідуальних інтелектуальних і психологічних потенціалів суб'єктності активно залучаються інфокомунікативні та мультимедійні технології, активно поширюються віртуальні освітні простори та дистанційні навчальні курси [3;5].

В результаті науково-технічної революції, активного впровадження у переважну більшість сфер життя інфокомунікативних і мультимедійних технологій, відбуваються значні зміни у діяльності та мисленні представників інформаційного суспільства. Так, вільний доступ практично у будь-який час майже до будь-якої інформації (знань), що забезпечується мережею Інтернет, зменшує актуальність пам'яті як психічної функції індивідуума, тоді як необхідність швидко обробляти значні масиви даних різної модальності збільшує значення мислення. Необхідність не лише шукати та передавати знання, а виробляти нові, детермінує умови для розвитку продуктивного мислення, креативності, суб'єктності [1;3].

Одну з основ цих процесів закладає актуальна націленість на постійний розвиток інтелекту, що, в свою чергу, ґрунтується на процесах навчання та перенавчання протягом життя у різноманітних сферах життєдіяльності, зокрема (а не виключно) у професійній. Розвиток мислення, розкриття особистісних потенціалів, вдосконалення сфери спілкування тощо постають для представників постіндустріальної формації як ключові завдання, здійснення яких здатне забезпечити індивідуальну ефективність, адаптивність

до високої динаміки соціально-економічних процесів і психологічних контекстів, життєву успішність. Залучення інформаційних технологій створює та розповсюджує нові навчально-психологічні інструменти, серед яких одне з провідних місць займають віртуальні освітні простори та дистанційні навчальні курси, що здійснюються у межах цих просторів. Така тенденція визначається, зокрема, тим, що глобальний інформаційний простір мережі Інтернет перетворився на ключове за значенням джерело знань, переважно саме у цьому просторі вони зберігаються, розповсюджуються, локалізуються та створюються. Карантинні обмеження у діяльності та навчанні, викликані стрімким розповсюдженням коронавірусу COVID-19, лише підвищили актуальність і затребуваність дистанційного навчання у віртуальному просторі Інтернету, перш за все через свою безпечність, доступність, зручність та економічні переваги [1;3;7].

Прикладом віртуальної платформи для здійснення дистанційних навчальних курсів у мережі Інтернет став віртуальний освітній простір лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Платформа заснована на модульній системі для створення та організації управління навчанням Moodle, використанням сучасних популярних засобів інтернет-комунікації (інтернет-месенджерів Zoom, Skype, Viber, соціальної мережі Facebook, електронної пошти), активним залученням мультимедійного компоненту, участю у навчальному процесі не лише ведучих, а також тьюторів і адміністраторів тощо. Досягнута ефективність групового навчання та психологічної роботи у віртуальному просторі ґрунтується на концептуальних засадах дистанційного інтернет-навчання, розроблених командою лабораторії. Наразі віртуальна платформа включає шість дистанційних навчальних курсів (інтернет-тренінгів) і доступна за адресою <http://moodle.newlearning.org.ua/> . Участь у дистанційному навчанні є вільною та доступна після простої процедури реєстрації [2;4].

Дослідження психолого-педагогічних потенціалів дистанційних навчальних курсів у мережі Інтернет, зокрема, розроблених на засадах на організаційно-технічній платформі лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання, довело їх актуальність і продуктивність. Значні перспективи дистанційного групового навчання у віртуальному просторі, що лише посилюються у зв'язку з епідеміологічною ситуацією в світі, стимулюють до подальших досліджень можливостей такого навчання, вивчення його психологічних особливостей, сприяють розробці нових віртуальних освітніх просторів, створенню інтернет-тренінгів.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М.Л. Смульсон та ін.; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012.
2. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія / Смульсон М.Л. та ін. Київ: Педагогічна думка. 2015. 221 с.
3. Назар М.М. Інтернет-навчання як базова властивість інформаційного суспільства. Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т., 2019. Т. 2, № 1. С. 83-87.
4. Назар М.М. Розвиток комунікативної компетентності засобами інтернет-тренінгів. Технології розвитку інтелекту. 2017. Т. 2, № 5.
5. Назар М.М. Характерні психологічні особливості дистанційної освіти через мережу Інтернет. Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. Київ, 2013 р. URL: http://ispp.org.ua/bibl_11.htm (дата звернення: 2019.02.28).
6. Смульсон М.Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ. Актуальні проблеми психології. Т. 1, № 8. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 116-126.
7. Mescheryakov, D.S. Development of the adults' subjectness activity in Facebook. Інформаційні технології і засоби навчання, Т.71, 3, 2019. Р. 282-294. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2847>